EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 10.7.2020
COM(2020) 325 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

VIISANÕUDEST VABASTAMISE PEATAMISE KORRA RAAMES ESITATAV KOLMAS ARUANNE

{SWD(2020) 132 final}

I. Sissejuhatus

Viisanõude kaotamine käivitab endiselt tähtsaid reforme rände, julgeoleku ja justiitsvaldkonnas ning hõlbustab inimeste kontakte, vabastades kolmandate riikide kodanikud viisanõudest kuni 90-päevase viibimise korral mis tahes 180-päevase ajavahemiku jooksul. Viisavabadusega kaasneb ka vastutus. Kolmandad riigid peavad järjepidevalt järgima viisanõude kaotamise nõudeid ning tagama, et hästi juhitud rände ja julgeoleku tingimused oleksid alati täidetud. See on kooskõlas Euroopa Komisjoni holistilise lähenemisega kõikide rände- ja julgeolekuaspektidega tegelemisele.

Käesolev **viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatav kolmas aruanne** tuleneb komisjoni kohustusest jälgida viisanõude kaotamise nõuete pidevat täitmist kolmandates riikides, mis on saanud viisavabaduse, ning anda vähemalt kord aastas aru Euroopa Parlamendile ja nõukogule[1]. Selle aruande geograafilisse kohaldamisalasse kuuluvad endiselt need riigid, mis on edukalt lõpetanud viisanõude kaotamise dialoogi. Aruande statistilised andmed kajastavad Eurostati 2019. aasta andmeid, keskendudes erinevusele 2018. ja 2019. aasta vahel. Poliitika arengut analüüsitud riikides on kirjeldatud võimaluse korral kuni selle aruande avaldamiseni 2020. aasta juulis. Nii nagu 17. detsembri 2018. aasta viisanõudest vabastamise peatamise korra raames esitatavas teises aruandes[2] (edaspidi „teine aruanne“), keskendutakse selles aruandes konkreetsetele valdkondadele,[3] mille puhul on vaja võtta täiendavaid meetmeid, et tagada tehtud edusammude kestlikkus. Nende valdkondade hulka kuuluvad ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine, avalik kord ja julgeolek (sh organiseeritud kuritegevus, korruptsioonivastane võitlus, õiguskaitse ja rahapesuvastane võitlus). Seetõttu ei hõlma see aruanne kriteeriume, mille täitmine kulgeb stabiilselt.

Pärast seda, kui enamik ELi liikmesriike ja partnerriike kehtestas märtsi keskel COVID-19ga seotud piirangud, vähenes liikumine kogu Lääne-Balkani ja idapartnerluse piirkonnas märkimisväärselt. Enamik partnerriikides kehtivatest piiravatest meetmetest on nüüd kõrvaldatud. 11. juunil 2020 võttis komisjon vastu teatise, milles hinnatakse mittehädavajaliku ELi reisimise ajutise piirangu kohaldamist[4]. Seoses ELi naaberriikidega väljendas komisjon valmisolekut seostada Lääne-Balkani piirkond[5] tihedalt ühtse Euroopa tegevuskava rakendamisega COVID-19 leviku tõkestamiseks võetud meetmete lõpetamise suunas. Järelmeetmena võttis nõukogu 30. juunil 2020 vastu soovituse mittehädavajaliku ELi reisimise piirangu järkjärgulise kaotamise kohta, sealhulgas loetelu 15 esimese riigi kohta, kelle suhtes piirang kaotatakse (nende hulgas on Gruusia, Montenegro ja Serbia). Soovitus on esimene samm piirangu kaotamise suunas ja see järgib komisjoni soovitatud järkjärgulist lähenemisviisi.

---

1 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määruse (EL) 2018/1806 (milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud) artikli 8 lõikele 4 (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39).

2 COM (2018) 496 final.

3 Komisjon jätkab justiits- ja siseküsimuste valdkonna üldise olukorra jälgimist, mis on samuti oluline, et täita viisanõude kaotamisega seotud kohustusi ja kriteeriume viisanõudest vabastatud Lääne-Balkani riikides ELi laienemispaketi raames ning idapartnerluse riikides asjaomaste assotsieerimislepingute rakendamise raames.

4 COM(2020) 399 final.

5 Komisjoni teatis, milles käsitletakse Lääne-Balkani riikide toetamist COVID-19 puhanguga võitlemisel ja pandeemiajärgsel taastumisel (COM(2020) 315 final).

Käesolevale aruandele on lisatud **komisjoni talituste töödokument**, milles on esitatud üksikasjalikum taustteave arengu kohta.

II. Konkreetsete valdkondade hindamine viisanõude kaotamise kriteeriumide kohaselt

II.1 Lääne-Balkani riigid

Albaania

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Albaania kodanike Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude koguarv vähenes 2018.–2019. aastal 9 % võrra (21 515-lt 19 670-le), samas kui ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate Albaania kodanike arv kasvas 6 % võrra (32 355-lt 34 410-le). Albaania kodanike ebaseaduslik ränne on kõigist käesolevas aruandes analüüsitavatest Lääne-Balkani riikidest endiselt suurim. Võltsitud dokumente, sealhulgas ELi passe kasutavate Albaania kodanike tuvastamine kasvas 2018.–2019. aastal 64 %.

Albaania kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas vähenes neljandat aastat järjest: 2019. aastal esitati 18 555 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 19 615 taotlusega. See kujutab endast vähenemist 5 % võrra. Langustrendist hoolimata oli Albaania esitatud varjupaigataotluste arvu poolest viisanõudest vabastatud Lääne-Balkani riikide hulgas 2019. aastal esikohal. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr[6] vähenes 2019. aastal 5,6 %ni (2018. aastal 7,6 %). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 2 895 varjupaigataotlusest, mis on 44 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 50 %ni (võrreldes 66 %ga[7] 2018. aastal) ja tegelikult saadeti tagasi 15 370 Albaania kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst oma ja kolmandate riikide kodanikega, võib see langus olla siiski tingitud erakordselt suure arvu taotluste menetlemisest, eelmiste aastate mahajäämusest ja võib-olla teisesest rändest.

Põhjendamatute varjupaigataotluste esitamine Albaania kodanike poolt ELi liikmesriikidele ja Schengeni lepinguga ühinenud riikidele on jätkuvalt probleem, mis vajab Albaania ametiasutuste pidevaid ja märkimisväärseid jõupingutusi. Albaania jätkab meetmete rakendamist, et tegeleda Albaania kodanike põhjendamatute varjupaigataotlustega. Albaania ametiasutused on suurendanud oma jõupingutusi, et parandada elanikkonna teadlikkust viisavabadusega kaasnevatest õigustest ja kohustustest ning karistustest nende kohustuste rikkumise eest. Nad jätkasid teabeprojektide ja kampaaniate korraldamist ning postitasid korrapäraselt asjaomast teavet valitsuse veebisaitidel ja sotsiaalmeedias.

---

[6] Käesoleva aruande koostamisel arvutatakse heaks kiidetud varjupaigataotluste määr kui kõikide esimese astme positiivsete otsuste (pagulasseisund, täiendav kaitse, humanitaarkaitse siseriikliku õiguse alusel) osa kõikide esimese astme otsuste koguarvust.

[7] Konkreetse aasta tagasisaatmise määr arvutatakse aasta jooksul Schengen+ piirkonnast Albaaniasse tagasi pöördunud Albaania kodanike arvu ja samal aastal tagasisaatmisotsuse saanud Albaania kodanike suhtena.

Samuti on Albaania ametiasutused tugevdanud operatiivkoostööd ebaseaduslikust rändest ja põhjendamatutest varjupaigataotlustest enim mõjutatud ELi liikmesriikidega ning tugevdanud välismaale reisivate Albaania kodanike, sh alaealiste kontrolle põhjalikumate riigist väljumise vestluste kaudu. 2019. aasta detsembris võttis Albaania vastu täiendavad meetmed inimkaubanduse ennetamiseks.

Albaania on Lääne-Balkani riikide hulgas esimene, kes on allkirjastanud ning rakendanud Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontex)[8] staatust käsitleva kokkuleppe ELiga. Kokkuleppe jõustumisele 1. mail 2019 järgnes Frontexi ühismeeskondade lähetamine Albaania-Kreeka piirile 21. mail 2019. See tähistas ELi ja Lääne-Balkani riikide piirikoostöö uut etappi. Hoolimata COVID-19 puhanguga seotud piirangutest annab operatsioon endiselt häid tulemusi. 2020. aasta juuniks osales selles ühisoperatsioonis 20 ELi liikmesriiki ja kinni peeti rohkem kui 12 000 ebaseaduslikku rändajat.

COVID-19 pandeemia tõttu sulges Albaania 16. märtsil 2020 oma piirid ja kuulutas 24. märtsil välja eriolukorra. See lõpetati 23. juunil. Kõik kommertslennud olid alates 22. märtsist tühistatud. 1. juunil avas Albaania kõik maismaapiirid naaberriikidega. Selle aja jooksul tõid Albaania ametiasutused tellitud repatrieerimislendudega välismaalt (ja peamiselt EList) koju ligikaudu 2 500 kodanikku. Mõned kommertslennud (Viin, Belgrad ja Ateena) taastati 15. juunil.

Avalik kord ja julgeolek

Albaania keelt kõnelevad kuritegelikud organisatsioonid tegelevad mitme kuriteoliigiga ja on eriti aktiivsed mitmekülgses kuritegelikus tegevuses ELis, ehkki neid ei saa siduda üksnes Albaania ega Albaania kodanikega. Europoli andmetel kuuluvad eelkõige Albaania kodanikud nende kolmandate riikide kodanike hulka, kellest kõige sagedamini teatatakse kahtlusalustena rasketes kuritegudes. Nad on ühed kõige sagedasemad võltsitud dokumentide kasutajad Schengeni-siseses õhuliikluses.

Albaania jätkas oma tulemuste parandamist ja õiguskaitsealaste jõupingutuste tugevdamist organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses. Suurem hulk ulatuslikke politseioperatsioone on viinud oluliste vahistamisteni ning oluliste süüdistuste ja vastutusele võtmisteni, mis on ka tihedama politseikoostöö tulemus liikmesriikidega. Albaania ametiasutused on järjekindlalt näidanud üles suurt pühendumust kanepikasvatuse ja -kaubanduse vastasele võitlusele. Albaania on piirkonna ainus riik, mis võimaldab kolmanda riigi sekkuva järelevalve mehhanismi (Itaalia Guardia di Finanza õhuvaatlus, et tuvastada ja jälgida Albaania kanepikasvandusi, mida kaasrahastab EL) olemasolu. Erinevus uute esildiste ja lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste arvu vahel on siiski märkimisväärne.

2019. aasta veebruaris võttis Albaania vastu riikliku väike- ja kergrelvade strateegia aastateks 2019–2024. Tulirelvade kontaktpunkt loodi aprillis 2019, kuid selleks, et see täies mahus tööle hakkaks, tuleb see veel täielikult integreerida politseistruktuuri.

Aastatel 2018–2019 võttis Albaania hulga seadusandlikke meetmeid, et edendada õigusraamistikku korruptsiooni valdkonnas. Jätkuvalt saavutati häid tulemusi korruptsioonivastases võitluses uurimiste läbiviimisel, süüdistuste esitamisel ja

[8] Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet, mida tavaliselt nimetatakse Frontexiks

süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel, olgugi et lõplikke süüdimõistvaid otsuseid kõrgete ametnike kohta tehakse harva.

2020. aasta jaanuaris võttis Albaania valitsus vastu õigusaktide paketi, millega kehtestati ennetusmeetmed korruptsiooni-, organiseeritud kuritegevuse ja terrorismivastase võitluse tõhustamiseks, keskendudes eelkõige kuritegelike varade arestimisele ja konfiskeerimisele. See seadus annab korruptsiooni- ja organiseeritud kuritegevuse vastasesse struktuuri kuuluva äsja loodud spetsiaalse eriprokuratuuri kasutusse hulga uusi uurimisvahendeid.

Albaanias viiakse ellu põhjalikku ja ulatuslikku kohtureformi, mille eesmärk on tugevdada üldiseid jõupingutusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevusega võitlemisel. See reform hõlmab ka kõikide kohtunike ja prokuröride sobivuse ajutist ümberhindamist (kontrollimisprotsess), mis on jõudsalt edenenud ning annab käegakatsutavaid tulemusi. Hoolimata COVID-19 pandeemia mõjust on kontrollimine jätkunud. Ehkki istungid peatati ajutiselt sulgemise tõttu, on kontrollimistoimikute uurimine jätkunud kaugsuhtluse kaudu. Kontrollimisistungid jätkusid 3. juunil 2020. Üldiselt on 64 % seni läbi töötatud kontrollimistoimikutest toonud kaasa hinnatava töölt vabastamise või vabatahtliku tagasiastumise. Kontrollimisprotsess ja selle tulemused on ülitähtsad, et taastada üldsuse usaldus riigi kohtu- ja õiguskaitseasutuste vastu.

Europoli kontaktametnik lähetati Albaaniasse 2019. aasta juunis ja juulis avas Europol Tiranas oma ametliku kontaktbüroo, mis on esimene Lääne-Balkani riikides. See on veelgi tugevdanud koostööd ELi liikmesriikide ja Albaania politsei vahel võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu ning aidanud kooskõlastada jõupingutusi, et ühiselt tegeleda piiriüleste probleemidega ja võidelda kuritegelike võrgustike vastu.

2019. aasta märtsis allkirjastati Albaania ning Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse vaheline töökokkulepe, mis on Lääne-Balkani riikides esimene. See võimaldab pakkuda Albaania ametiasutustele olulisi eksperditeadmisi ning toetab Albaania uimastitega seotud õigusaktide ja poliitika edasist ühtlustamist ELi omadega.

Peale selle jõustus 1. novembril 2019 Eurojusti ja Albaania vaheline koostööleping. See leping hõlbustab veelgi ELi ja Albaania õigusala töötajate koostööd ning tugevdab rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust.

Albaania oli Lääne-Balkani riikidest esimene, kes allkirjastas 9. oktoobril 2019 komisjoniga kahepoolse rakenduskokkuleppe terrorismivastase võitluse kohta jätkuna ELi ja Lääne-Balkani ühisele terrorismivastase võitluse tegevuskavale[9]. Albaania esitas oma esimese aruande kokkuleppe rakendamise kohta juunis 2020.

Rahapesu eest süüdimõistvate kohtuotsuste arv on endiselt väike ja terrorismi rahastamise süsteemne paralleelne uurimine on jätkuvalt puudulik. Pärast seda, kui Albaania parlament võttis 2019. aasta juunis vastu „Moneyvali paketi“, hindas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid hindav eksperdikomitee (Moneyval), et üldiselt on Albaania 2018. aasta soovituste rakendamisel teinud edusamme, ent esineb teatavaid puudujääke[10]. 21. veebruaril 2020 lisas rahapesuvastane töökond Albaania nende jurisdiktsioonide loetellu,

[9] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/news/docs/20181005_joint-action-plan-counter-terrorism-western-balkans.pdf

[10] https://rm.coe.int/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing-measures-albania/16809988c0.

millel on strateegilisi puudujääke rahapesu ja terrorismi rahastamise vastases võitluses, ning pakkus välja tegevuskava kõige suuremate puudujääkide kõrvaldamiseks. See kava sisaldab meetmeid, mida tuleb rakendada 2021. aasta oktoobriks, et oleks võimalik Albaania rahapesuvastase töökonna „hallist nimekirjast“ kustutada. Albaania on võtnud kõrgetasemelise poliitilise kohustuse rakendada rahapesuvastase töökonna tegevuskava. Rakendamine on hoolimata COVID-19 kriisist alanud, nimelt tehakse pangatoodete ja -teenuste ning juriidiliste isikute väärkasutamise riskianalüüsi. Albaania parlament peab läbi vaatama kodakondsusseaduse eelnõu, mis võiks vastuvõtmise korral luua õigusliku aluse, mida saaks kasutada investoritele kodakondsuse andmise kava loomiseks. Komisjon saatis Albaania ametiasutustele 2019. aasta oktoobris kirja, et selle kohta täpsustusi küsida, ning teavitas neid sellise kava kasutuselevõtu riskidest ja võimalikest tagajärgedest. Komisjon jälgib tähelepanelikult olukorra arengut ning riske, mis tulenevad investoritele kodakondsuse andmise kava võimalikust kasutuselevõtmisest, eelkõige seoses julgeoleku, rahapesu, maksupettuse, terrorismi rahastamise ja korruptsiooniga või organiseeritud kuritegevuse riiki imbumisega.

Madalmaad teavitasid 2. juunil 2019 komisjoni määruse (EL) 2018/1806 raames,[11] et nad seisid silmitsi asjaoludega, mis võivad viia viisavabaduse peatamise mehhanismi rakendamiseni Albaania suhtes. Teates väljendatud mured olid peamiselt seotud avaliku korra ja julgeolekuga, aga samuti ebaseadusliku rände ja Albaania kodanike põhjendamatute varjupaigataotlustega. Pärast teatega põhjalikku tutvumist ning võttes aluseks olemasoleva teabe ja asjaomased andmed, leidis komisjon, et Albaania suhtes viisavabaduse peatamise mehhanismi rakendamise tingimused ei olnud täidetud.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Albaania võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Ebaseadusliku rände probleemidega tegelemise meetmete rakendamisel on tehtud suuri edusamme, sh piirikontrollide tugevdamine. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas, samuti koostöö ELi ja liikmesriikidega rände ja julgeoleku alal. Samal ajal on vaja lisajõupingutusi, et tagada tulemuste paranemine ja jätkusuutlikkus, eriti seoses põhjendamatute varjupaigataotluste ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- tõhustada meetmeid ebaseadusliku rände ja Albaania kodanike põhjendamatute varjupaigataotlustega tegelemiseks, sh algpõhjuste tuvastamise ja nendega tegelemise kaudu ning täiendavate teavituskampaaniate korraldamise teel viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- jätkata ja tõhustada ennetavat operatiivkoostööd ELi asutuste ja liikmesriikidega, mis seisavad silmitsi Albaaniast pärineva rändesurvega ning avaliku korra ja julgeoleku ohtudega, mis tulenevad Albaania kodanike kuulumisest kuritegelikesse organisatsioonidesse;
- parandada vastutusele võtmise ja õiguskaitse tõhusust, et võidelda kõrgetasemelise korruptsiooni organiseeritud kuritegevuse vastu;

[11] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud, (ELT L 303, 28.11.2018, lk 39).

- parandada rahapesu ja terrorismi rahastamise vastases võitluses saavutatud tulemusi ning kasutada ära kogu komisjoni pakutav toetus rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse suutlikkuse tugevdamiseks.

Bosnia ja Hertsegoviina

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Bosnia ja Hertsegoviina kodanike Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv vähenes 2018.–2019. aastal 20 % (5 320-lt 4 270-le aastal 2019), samas kui Schengen+ piirkonnas ebaseaduslikult viibivate Bosnia ja Hertsegoviina kodanike arv suurenes 10 % (3 915-lt 4 290-le).

Bosnia ja Hertsegoviina kodanike esitatud varjupaigataotluste arv vähenes 17 %, 2019. aastal esitati 1 895 taotlust (võrreldes 2018. aastal esitatud 2 280 taotlusega). Heaks kiidetud varjupaigataotluste arv vähenes 2019. aastal 7,2 %ni (2018. aastal 10,6 %). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 390 varjupaigataotlusest, mis on 26 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 40 %ni (2018. aastal 54 %) ja tegelikult saadeti tagasi 1 495 Bosnia ja Hertsegoviina kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst oma ja kolmandate riikide kodanikega, võib see langus olla tingitud suure arvu taotluste menetlemisest, järjestikuste aastate mahajäämusest ja võib-olla teisesest rändest.

Riik on teinud märkimisväärseid jõupingutusi piirikontrolli valdkonnas ja üldsuse teadlikkuse suurendamisel, korraldades sihipäraseid teavituskampaaniaid viisavabaduse väärkasutuse negatiivse mõju kohta. Seda tõendab Bosnia ja Hertsegoviina põhjendamatute varjupaigataotlejate arvu vähenemine Schengen+ alal.

Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontex) staatust käsitlev kokkulepe ELiga parafeeriti 2019. aasta jaanuaris ja selle ratifitseerimine on veel pooleli. Pärast uue Euroopa piiri- ja rannikuvalve määruse jõustumist teeb komisjon Bosnia ja Hertsegoviinaga koostööd staatust käsitleva kokkuleppe ratifitseerimiseks ja jõustamiseks.

Bosnia ja Hertsegoviina jätkas tegelemist ebaseadusliku rände probleemidega, sh kolmanda riigi kodanikega, kes läbivad riiki, suundudes Schengen+ alale. Pärast pagulaste ja rändajate suurenenud sissevoolu 2018. ja 2019. aastal on ametiasutused olemasolevad piirivalvurid ümber paigutanud. Piiri- ja rändehaldus, sh vastuvõtusuutlikkus ning valitsuse paljude tasandite asutusteülene koordineerimine, vajab siiski täiustamist. Julgeolekuministeeriumi koordineerimisasutus, mis vastutab rändesuundumuste jälgimise eest ja tegutseb kriisi korral operatsioonide peakorterina, ei toimi tõhusalt, eelkõige mis puutub sobivate ruumide leidmisse vastuvõtukeskustele ning varjupaigataotlejate ja ebaseaduslike rändajate ümberpaigutamisse saadaolevatesse majutuskohtadesse. Varjupaigamenetluste tõhusa kättesaadavuse vallas on endiselt suuri takistusi, mida põhjustavad väga napid inimressursid ja operatiivsuutlikkus.

COVID-19 kriisi tagajärjel kuulutas Bosnia ja Hertsegoviina 18. märtsil välja loodusõnnetustest või muudest katastroofidest tingitud hädaolukorra ning piiras inimeste liikumist riigi piires ja rahvusvaheliselt. *Republika Srpska* üksus kuulutas välja eriolukorra

28. märtsist 20. maini. Kõik kommertslennud tühistati 30. märtsist kuni 1. juunini, mil lende jätkati.

Avalik kord ja julgeolek

Riik on kehtestanud mitu strateegiat, eelkõige organiseeritud kuritegevuse ja inimkaubandusega võitlemiseks ning integreeritud piirihalduseks. Õigusraamistikku tuleb siiski kogu riigis ühtlustada ja viia veelgi rohkem kooskõlla ELi *acquis*'ga. Kuna riigis ei ole kriminaalseadusi piisavalt ühtlustatud, on süsteemseid puudusi õiguskaitseorganite operatiivkoostöös, mida süvendavad nõrk institutsionaalne kooskõlastamine ja luureandmete väga piiratud vahetamine. Riigis tegutsevad kuritegelikud organisatsioonid kasutavad ära õiguslikke ja halduslünki. Finantsuurimised ja vara arestimised ei ole enamasti tõhusad.

Puudub range ja usaldusväärne süsteem kohtunike varadeklaratsioonide kontrollimiseks. Rahapesuvastane võitlus vajab tõhustamist. Kõrgemal tasemel esinevate korruptsioonijuhtumite lõplikud süüdimõistvad otsused on väga harvad ja sanktsioonid ei heiduta piisavalt. Viimasel ajal on avastatud korruptsioonijuhtumeid spordi valdkonnas. Ennetav lähenemisviis on otsustava tähtsusega, et takistada kriminaalsel elemendil riigi poliitikasse ning õigus- ja majandussüsteemi imbumast.

Hoolimata 2017. aasta mais Europoliga allkirjastatud operatiivkoostöö kokkuleppest ei ole Bosnia ja Hertsegoviina seni määranud kokkuleppega ette nähtud riiklikku kontaktpunkti, mis on riigile vajalik, et saata Europoli oma kontaktametnik ning lähetada Europoli kontaktametnik Bosniasse ja Hertsegoviinasse.

Bosnia ja Hertsegoviina allkirjastas 19. novembril 2019 komisjoniga kahepoolse rakenduskokkuleppe terrorismivastase võitluse kohta jätkuna ELi ja Lääne-Balkani ühisele terrorismivastase võitluse tegevuskavale.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Bosnia ja Hertsegoviina võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid; viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud ja on tehtud edusamme viisavabaduse kuritarvitamise takistamiseks. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas. Siiski oodatakse edusamme eelkõige seoses ebaseadusliku rände probleemidega ning vajadusega tagada rändajate ja pagulaste jaoks piisavad vastuvõtutingimused, piirikontrolliga ning organiseeritud kuritegevuse aktiivse ennetamise ja selle vastu võitlemisega.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- parandada kriisile reageerimise suutlikkust ja piisavat erandolukorra plaanimist, et tagada kaitseaspekti arvestav rändevoogude haldamine ja varjupaigasüsteemi toimimine. Täielikku vastutust rände haldamise eest ja kõigi tasandite operatiivseid koordineerimismehhanisme tuleb märkimisväärselt tugevdada;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- tugevdada piirikontrolli, eriti riigipiiri valvamist, sealhulgas tuvastamis- ja registreerimismeetmeid, austades täielikult põhiõigusi ning tagades tõhusa operatiivkoostöö ELi liikmesriikide ja Frontexiga;
- jätkata jõupingutusi Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontexi) staatust käsitleva kokkuleppe sõlmimiseks ELiga ja määrata viivitamata Europoli riiklik kontaktpunkt;

- tõhustada korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse, sealhulgas rahapesu ja terrorismi ennetamist ja nende vastu võitlemist, eriti huvide konflikti ja rikkumisest teatajate kaitset käsitlevate õigusaktide vastuvõtmise ja rakendamise kaudu; tagada korruptsioonivastaste asutuste tõhus toimimine ja koordineerimine ning teha edusamme organiseeritud kuritegevuse ja korruptsioonijuhtumite (sealhulgas kõrgemal tasandil esinevate juhtumite) suhtes algatatud ennetavate uurimiste, kinnitatud süüdistuste, süüdistuste esitamise ja lõplike süüdimõistmiste raames tulemuste saavutamisel;
- suurendada jõupingutusi kuritegeliku vara tagasivõitmise raamistiku tugevdamiseks, võttes vastu ja rakendades terviklikuma õigusraamistiku kuriteoga saadud tulu konfiskeerimiseks ning parandades pädevate ametiasutuste suutlikkust rakendada tõhusaid ja hoiatavaid sanktsioone.

Montenegro

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv ja ebaseaduslikult riigis viibivate Montenegro kodanike arv püsis 2019. aastal väike. 2018.–2019. aastal vähenes sisenemiskeeldude arv 9 % (515-lt 470-le), samal ajal kui Schengen+ piirkonnas ebaseaduslikult viibinud Montenegro kodanike arv suurenes 10 % (805-lt 885-le). 2019. aastal ei registreeritud ebaseaduslikke piiriületusi.

Montenegro kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas vähenes jätkuvalt: 2019. aastal esitati 410 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 640 taotlusega. Õigupoolest oli see väikseim arv, mis on viimase kümne aasta jooksul registreeritud. Heaks kiidetud varjupaigataotluste arv suurenes 2019. aastal 4,9 %ni (2018. aastal 4,1%). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 110 varjupaigataotlusest, mis on 8 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 60 %ni (2018. aastal 73 %) ja tegelikult saadeti tagasi 355 Montenegro kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst oma ja kolmandate riikide kodanikega, võib see langus olla siiski tingitud erakordselt suure arvu taotluste menetlemisest, eelmiste aastate mahajäämusest ja võib-olla teisesest rändest.

Eeltoodud suundumusi arvestades polnud 2019. aastal üleriigilist, viisavaba reisimisega seotud õigusi ja kohustusi selgitavat teavituskampaaniat. Siiski on Montenegro välisministeerium arendanud välja e-Consulari rakenduse, kus pakutakse välismaale reisivatele Montenegro kodanikele vajalikku teavet ning vastatakse kodanike küsimustele ja päringutele Schengeni eeskirjade kohta.

Peamisi õigusakte ja algatusi rände ja varjupaiga valdkonnas on viimastel aastatel konsolideeritud ning täiendatud. Montenegro allkirjastas 7. oktoobril 2019 ELiga Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontex) staatust käsitleva kokkuleppe, mis jõustus 1. juulil 2020, nähes ette ühisoperatsioonide lähetamised. See on teine Lääne-Balkani riik, kus selline kokkulepe on jõustunud.

COVID-19 kriisi tõttu sulges Montenegro 15. märtsil 2020 oma piirid, kuid ei kuulutanud välja eriolukorda. 6. märtsist kuni 9. juunini tühistati kõik kommertslennud. Selle aja jooksul tõid Montenegro ametiasutused välismaalt (ja peamiselt EList) pädevate asutuste tegevuse,

sealhulgas tšarterlendude kaudu koju umbes 17 000 kodanikku. COVID-19 epideemia kuulutati Montenegros ametlikult lõppenuks 2. juunil ja piirid avati riikidele, kus on vähem kui 25 aktiivset COVID-19 juhtumit 100 000 elaniku kohta.

Avalik kord ja julgeolek

Ebaseaduslik uimastikaubandus on Montenegro kuritegelike organisatsioonide peamine kuritegelik tegevus ja see põhjustab muid julgeolekuprobleeme. Montenegro ebaseadusliku uimastikaubandusega tegelevad kuritegelikud organisatsioonid tegutsevad suuresti riigist väljaspool. Montenegrot nähakse ka sigarettide salakaubaveo platvormina.

Montenegro on tugevdanud organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel tehtavat rahvusvahelist koostööd, mis on viinud edukate operatsioonideni Montenegro kuritegelike organisatsioonide vastu nii riigi sees kui ka välisriikides. 2019. aastal konfiskeeriti suur hulk uimasteid ja arreteeriti kuritegelike organisatsioonide tähtsaid liikmeid. Mis puudutab sigarettide salakaubavedu, siis on paranenud koostöö ELi liikmesriikide tollide ja Euroopa Pettustevastase Ametiga ning toimus kolm ulatuslikku juurdlust seoses sigarettide salakaubaveoga ja kolm ulatuslikku juurdlust seoses tubakatoodete salakaubaveoga, kuid 2019. aastal ei tehtud ühtegi süüdimõistvat kohtuotsust. Hoolimata tõhustatud jõupingutustest selles valdkonnas on kohtuasjade arv endiselt ebapiisav, arvestades tubakatoodete salakaubaveo hinnangulist ulatust Montenegrost, Montenegrosse ja läbi selle. Täheldatud on head koostööd Europoli ja Interpoliga ning nende kanalite kaudu vahetatava teabe hulk on suurenenud.

ELi poliitikatsükli / EMPACTi (kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm) raames on Montenegro 2020. aastal aktiivselt seotud „ebaseadusliku tulirelvadega kauplemise“ prioriteediga, mida juhib Hispaania, eelkõige ühte operatiivmeedet kaasjuhtides. Montenegro on üks esimesi Lääne-Balkani partnereid, kes kaasjuhib operatiivmeedet EMPACTi prioriteedi raames. Montenegro osaleb ka mitmes teises EMPACTi prioriteetide operatiivmeetmes, mis käsitlevad uimastikaubandust, laste seksuaalset ärakasutamist, ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamist ja organiseeritud varavastast kuritegevust.

Mureküsimuseks jääb korruptsioon. Olgugi et finantsuurimisi algatatakse nüüd kriminaaluurimise varasemas etapis kui enne, ei algatata neid kõigi korruptsioonijuhtumite puhul siiski süstemaatiliselt. Endiselt valmistab muret süüdimõistvate kohtuotsuste väike arv ja kokkuleppemenetluste laialdane kasutamine, mis toob kaasa leebema kohtupoliitika.

Kriminaaltulu jälitamise talitus loodi 2019. aasta alguses rahvusvahelise politseikoostöö eest vastutava politseiosakonna juurde. Hoolimata mõningatest edusammudest tuleb varade arestimise ja konfiskeerimise vallas tulemusi parandada.

Endiselt rakendatakse väike- ja kergrelvade ning laskemoona kontrolli strateegiat aastateks 2019–2024 ning ELi ja Kagu-Euroopa piirkonna vahelist tegevuskava, milles käsitletakse ebaseaduslikku relvakaubandust (2015–2019). Operatiivne tulirelvade kontaktpunkt on loodud ja toimib.

2019. aasta detsembris muutis Montenegro teist aastat järjest oma seadust, mis käsitleb rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist, et kajastada muudatusi rahapesu andmebüroo institutsioonilises raamistikus. Muudatuste eesmärk oli tagada vastavus rahapesuvastase töökonna soovitustele, eelkõige tagada rahapesu andmebüroo sõltumatus ja

tegevusautonoomia, hoolimata sellest, et see on nüüd halduslikult politsei osakond. 2020. aasta mais eemaldas Moneyval ametlikult Montenegro järelevalveprotsessist, leides, et riik on astunud piisavad sammud 2015. aastal tuvastatud puuduste kõrvaldamiseks. Rahvusvaheliste piiravate meetmete seadust tuleb veel muuta, et see oleks vastavuses ELi *acquis*'ga. Rahapesuvastane võitlus näitas paranenud tulemusi, mis kajastab õiguskaitseasutuste suuremat rõhuasetust ja suutlikkust selles valdkonnas. Lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste ja vara konfiskeerimiste arv rahapesu käsitlevates kohtuasjades on siiski jätkuvalt väike. Jätkuvalt tuleb tegeleda süsteemsete puudustega kriminaalõigussüsteemis, sealhulgas viisiga, kuidas kohtud rahapesuga seotud rikkumisi menetlevad.

Montenegro ametiasutused allkirjastasid 19. novembril 2019 komisjoniga kahepoolse rakenduskokkuleppe, mis on jätk ELi ja Lääne-Balkani riikide ühisele terrorismivastase võitluse tegevuskavale.

Montenegro on rakendanud investoritele kodakondsuse andmise kava alates 1. jaanuarist 2019. Praeguseni on saadud 24 taotlust ja kuigi on tehtud viis positiivset lõplikku otsust, pole ühtki passi veel välja antud. Komisjon jälgib tähelepanelikult rände- ja julgeolekuohtusid, mida kava võib põhjustada, eelkõige seoses rahapesu, maksupettuse, terrorismi rahastamise ja korruptsiooniga või organiseeritud kuritegevuse riiki imbumisega, ning on korduvalt seda probleemi Montenegro ametiasutustega arutanud. Tuleks täita asjakohast hoolsuskohustust ja kohaldada julgeolekukontrolle.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Montenegro võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Rändeprobleemidega tegelemise meetmete rakendamisel on tehtud suuri edusamme. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas, samuti koostöö ELi ja liikmesriikidega rände ja julgeoleku valdkonnas. Samal ajal on vaja lisajõupingutusi, et tagada tulemuste paranemine ja jätkusuutlikkus organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni vastases võitluses.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- korraldada teavituskampaaniaid viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- ennetada organiseeritud kuritegevust ja kõrgemal tasemel esinevat korruptsiooni ning nende vastu võidelda, sh konfiskeerida kriminaaltulu ja arestida vara ning võtta meetmeid, et piirata kokkuleppemenetluste kasutamist erandjuhtudele;
- suurendada politsei, prokuratuuri ja kohtute suutlikkust uurida rahapesu käsitlevaid kohtuasju, nendes süüdistusi esitada ja neid kohtulikult menetleda kooskõlas ELi parimate tavadega.

Põhja-Makedoonia Vabariik

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Aastatel 2018–2019 vähenes Põhja-Makedoonia kodanike Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv 12 % (3 185-lt 2 815-le), samas kui ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate kodanike arv suurenes 16 % (6 010-lt 7 000-le). Põhja-Makedoonia kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas vähenes 2019. aastal 16 %, – 2019. aastal esitati 4 035 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 4 785 taotlusega. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr vähenes 2019. aastal 1,4 %ni (2018. aastal 2,3%). 2020. aasta

esimeses kvartalis teatati 650 varjupaigataotlusest, mis on 59 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 78 %ni (2018. aastal 99 %) ja tegelikult saadeti tagasi 3 005 Põhja-Makedoonia kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst oma ja kolmandate riikide kodanikega, võib see langus olla tingitud erakordselt suure arvu taotluste menetlemisest, eelmiste aastate mahajäämusest ja võib-olla teisesest rändest.

Põhja-Makedoonia jätkas ebaseadusliku rände probleemidega tegelemist. Välispiiride haldamise õigusraamistik on enamjaolt vastavuses ELi standarditega ja piirikontrolli tegemisel austati inimõigusi. Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontex) staatust käsitlev kokkulepe ELiga parafeeriti 2018. aasta juulis, ent see ei ole veel allkirjastatud. Ametiasutused teevad ulatuslikku koostööd Frontexiga, sh vaatlejatena ühisoperatsioonidel. Integreeritud piirihalduse riiklik koordineerimiskeskus peaks tugevdama oma institutsioonilist ja operatiivsuutlikkust, sh IT- ja tehniliste teadmistega. Piirivalvel, tollil ja muudel asutustel puudub endiselt vastastikune juurdepääs andmebaasidele ning ei ole kehtestatud ametlikku ja turvalist teabevahetuskorda asjaomaste turvateenistustega.

Põhja-Makedoonia on korraldanud palju teavituskampaaniaid viisavaba reisimise korraga kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta, et anda oma kodanikele õiget teavet ja vältida kuritarvitamist.

2012. aasta detsembris võttis Põhja-Makedoonia vastu seadusemuudatuse, millega võidakse võimaldada kodakondsuse saamist erilise majandushuvi eest. Komisjon jätkab selle valdkonna tähelepanelikku jälgimist, võttes arvesse võimalikke riske, mis on seotud investoritele täieõigusliku kodakondsuse andmise kavaga, eelkõige seoses julgeoleku, rahapesu, maksupettuse, terrorismi rahastamise ja korruptsiooniga või organiseeritud kuritegevuse riiki imbumisega.

COVID-19 kriisi tõttu sulges Põhja-Makedoonia 16. märtsil oma piirid ja kehtestas seejärel 18. märtsil eriolukorra järjestikusteks, ajaliselt piiratud perioodideks. See lõpetati 22. juunil. Alates 18. märtsist on tühistatud kõik kommertslennud kuni järgmise korralduseni. Selle aja jooksul tõid Põhja-Makedoonia ametiasutused tellitud repatrieerimislendudega välismaalt (ja peamiselt EList) koju 3 032 kodanikku. Põhja-Makedoonia avas oma maismaapiirid 26. juunil.

Avalik kord ja julgeolek

Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse õigusraamistik on üldjoones kooskõlas Euroopa standarditega. Teatavaid edusamme on tehtud organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses saavutatud tulemuste parandamisel, õiguskaitsekoostöö tugevdamisel ja inimkaubanduse vastase võitluse operatiivsuutlikkuse märkimisväärsel suurendamisel. Alates 1. jaanuarist 2020 on 20 inimese suhtes algatatud kuus uurimist, viis juhtumit on seotud narkootikumide, psühhotroopsete ainete ja nende lähteainete loata tootmise ja nendega kauplemisega ning üks juhtum on seotud inimkaubanduse (sealhulgas alaealiste) ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega. Põhja-Makedoonia jätkas tööd organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni kõigi vormide ennetamisel ning võitluses nende vastu. Täiendavaid edusamme tehti operatiivsel tasandil, parandades organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riikliku koordineerimiskeskuse tõhusust ning osaledes ühisoperatsioonidel ELi liikmesriikide ja

naaberriikidega. Kriminaalkoodeks on üldiselt kooskõlas Euroopa standarditega ning kriminaliseerib inimkaubanduse, veebipõhise lapsporno, küberkuritegevuse ja ebaseadusliku uimastikaubanduse.

Prokuratuuri algatatud kriminaalmenetluste arv seoses kuritegelike organisatsioonidega on suurenenud. Enamik uurimisi ja kohtumenetlusi on seotud ebaseadusliku uimastikaubanduse ning rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega. Ehkki edusamme on tehtud, tuleks õiguskaitseasutustel ja prokuratuuril arendada edasi operatiivsuutlikkust, sh viia süstemaatiliselt läbi finantsuurimisi. Endiselt on vaja parandada koordineerimist ja süsteemset andmevahetust. Riigi vahendid kuritegeliku vara arestimiseks, haldamiseks ja konfiskeerimiseks ei ole ikka veel piisavalt tõhusad. Tarvis on terviklikumat operatiivset lähenemisviisi, et tulemuslikult tagada kuritegeliku vara tagasivõitmine.

Põhja-Makedoonia allkirjastas 9. oktoobril 2019 komisjoniga kahepoolse rakenduskokkuleppe terrorismivastase võitluse kohta jätkuna ELi ja Lääne-Balkani riikide ühisele terrorismivastase võitluse tegevuskavale[12].

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Põhja-Makedoonia võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Suuri edusamme on tehtud eelkõige viisavaba reisimise korraga kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta teavituskampaaniate korraldamisel ning ennetamise ja õiguskaitse valdkonnas raske ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas. Rakendamine peaks aga veelgi paranema.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- tugevdada piirikontrolli, austades täielikult põhiõigusi;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- jätkata õiguskaitse tulemuslikumaks muutmist, et võidelda organiseeritud kuritegelike võrgustike, eriti ebaseadusliku uimastikaubandusega tegelevate võrgustike vastu;
- jätkuvalt saavutada usaldusväärseid tulemusi uurimise, süüdistuste esitamise ja süüdimõistvate kohtuotsuste valdkonnas;
- tugevdada veelgi korruptsioonivastast võitlust;
- tõhustada kuritegelike organisatsioonide, sealhulgas rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise, rahapesu ja majanduskuritegevusega tegelevate organisatsioonide uurimist ja vastutusele võtmist.

Serbia

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Aastatel 2018 ja 2019 vähenes Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv Serbia kodanikele 8 % (9 035-lt 8 300-le), samas kui ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate Serbia kodanike arv suurenes 4 % (13 090-lt 13 635-le). Serbia kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas vähenes 5 % võrra – 2019. aastal esitati 6 075

[12] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/news/docs/20181005_joint-action-plan-counter-terrorism-western-balkans.pdf.

taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 6 425 taotlusega. Heaks kiidetud varjupaigataotluste arv vähenes 2019. aastal 4,8 %ni (võrreldes 7,0 %ga 2018. aastal). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 1 015 varjupaigataotlusest, mis on 53 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 60 %ni (2018. aastal 77 %) ja tegelikult saadeti tagasi 5 250 Serbia kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst oma ja kolmandate riikide kodanikega, võivad need kõikumised olla siiski tingitud erakordselt suure arvu taotluste menetlemisest, eelmiste aastate mahajäämusest ja võib-olla teisesest rändest.

Euroopa piiri- ja rannikuvalve (Frontex) staatust käsitlev kokkulepe ELiga allkirjastati 19. novembril 2019. Kuna EL on oma ratifitseerimismenetluse lõpule viinud, jõustub kokkulepe siis, kui Serbia selle ratifitseerib. Pärast jõustumist tuleks staatust käsitlevat kokkulepet hakata võimalikult kiiresti kohaldama, sealhulgas ühiste Euroopa piiri- ja rannikuvalve meeskondade lähetamise kaudu.

Mis puudutab viisapoliitikat, siis võimalike rände- ja julgeolekuohtude tõttu teeb endiselt muret viisavabadus, mille Serbia on kehtestanud muudele riikidele[13], mille kodanikelt nõutakse ELis viisat, ning seda jälgitakse hoolikalt.

Selleks et suurendada Serbia kodanike viisavabadusest tulenevate õiguste ja kohustuste alast teadlikkust, korraldatakse pidevalt teavituskampaaniaid.

COVID-19 kriisi tõttu sulges Serbia 15. märtsil oma piirid ja kehtestas samal päeval eriolukorra. See lõpetati 6. mail. Kõik kommertslennud olid 19. märtsist kuni 21. maini tühistatud. Kuni 22. maini tõid Serbia ametiasutused tellitud repatrieerimislendudega välismaalt (ja peamiselt EList) koju 5 637 kodanikku.

Avalik kord ja julgeolek

Kuritegelikud organisatsioonid, eriti Serbia omad, etendavad endiselt olulist rolli kokaiini salakaubaveos ja levitamises ELis. Serbiasse jäänud relvavarud on ohtlikud seoses ebaseadusliku relvakaubandusega.

Serbia Narkootikumidevastase Ameti ning Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse vaheline töökokkulepe allkirjastatakse eeldatavalt lähitulevikus. Serbia osaleb aktiivselt raske rahvusvahelise ja organiseeritud kuritegevuse alases ELi poliitikatsüklis (2018–2021 / kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm, EMPACT). Serbia osaleb 2020. aastal EMPACTi raames 15 operatiivmeetmes (kokku 249st). Serbia politsei kontaktametnik on lähetatud Europoli alates 2017. aasta märtsist. Europoli kontaktametniku lähetamine Serbiasse on endiselt menetluses, hoolimata asjaolust, et lähetamise leping ratifitseeriti 2019. aasta novembris.

[13] Liidu *acquis* näeb ette, et Armeenia, Aserbaidžaani, Bahreini, Valgevene, Boliivia, Burundi, Hiina, Kuuba, Guinea-Bissau, India, Indoneesia, Jamaica, Kasahstani, Kuveidi, Kõrgõzstani, Mongoolia, Omaani, Katari, Suriname, Türgi, Tuneesia ja Venemaa kodanikud on ELi sisenemisel kohustatud omama viisat, samas kui Serbia pakub nendele kodanikele viisavaba juurdepääsu oma territooriumile.

Seoses kuritegeliku vara konfiskeerimisega määras Serbia siseministeeriumi finantsuurimise üksuse täitma kriminaaltulu jälitamise talituse ülesandeid, kuid see ei toimi veel täielikult. Serbia rakendab seadust, mis käsitleb riigiasutuste korraldust ja pädevust organiseeritud kuritegevuse, terrorismi- ja korruptsioonivastases võitluses. Õiguskaitse- ja õigusasutused peavad siiski veel raskete ja organiseeritud kuritegevuse juhtumite uurimisel, süüdistuste esitamisel ning süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel veenvaid tulemusi saavutama. Kaks aastat tagasi kõrgema astme prokuratuuri juurde loodud korruptsiooniga võitlemise eriosakonnad hakkavad tulemusi andma ning eriosakondade süüdistusele järgnevate esimeses kohtuastmes tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste hulk suureneb.

Serbia on kohandanud politsei organisatsioonilist struktuuri teabepõhise politseitegevuse vajadustega. 2019. aasta juunis võttis Serbia vastu väike- ja kergrelvade kontrolli strateegia aastateks 2019–2024 koos sellega kaasneva tegevuskavaga, mida nüüd rakendatakse. Loodud on meeskond, kes jälgib ja vahetab relvi puudutavaid operatiivandmeid. Serbia ja Eurojusti vaheline koostööleping allkirjastati 12. novembril ning see jõustus 2019. aasta detsembris. Serbia ametiasutused allkirjastasid 19. novembril 2019 komisjoniga kahepoolse kokkuleppe, et rakendada ELi ja Lääne-Balkani riikide ühist terrorismivastase võitluse tegevuskava.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Serbia võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Ebaseadusliku rände probleemidega tegelemise meetmete rakendamisel on tehtud suuri edusamme. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas, samuti koostöö ELi ja liikmesriikidega rände ja julgeoleku valdkonnas. Samal ajal on vaja lisajõupingutusi, et tagada tulemuste paranemine ja jätkusuutlikkus, eriti seoses vastavusse viimisega ELi viisapoliitikaga.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- saavutada kooskõla ELi viisapoliitikaga, mis on rändehalduse kriteeriumi pideva täitmise eeltingimus;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- tugevdada veelgi piirikontrolliprotsessi, eriti riigipiiri valvamist, sealhulgas tuvastamis- ja registreerimismeetmeid, austades täielikult põhiõigusi;
- tagada Europoli kontaktametniku õigeaegne akrediteerimine ja lähetamine;
- saavutada ennetaval uurimisel põhinevaid veenvaid tulemusi organiseeritud kuritegevuse juhtumite, sealhulgas narkootikumide ja rahapesu, uurimisel, nende eest süüdistuste esitamisel ja nende kohta süüdimõistvate otsuste tegemisel (sealhulgas rahavoogude süstemaatiline jälgimine ja nende konfiskeerimine, samuti spetsiaalsete uurimismeetmete tõhus kasutamine asjaomaste tõendite kogumiseks).

II.2 Idapartnerlus

Gruusia

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Aastatel 2018–2019 suurenes Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv Gruusia kodanikele 17 % (3 805-lt 4 435-le), samuti suurenes ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate Gruusia kodanike arv 26 % (9 400-lt 11 845-le). Gruusia kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas suurenes 9 % – 2019. aastal esitati 21 570 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 19 730 taotlusega. Kolmandat aastat järjest oli

Gruusia viisavabade idapartnerluse riikide hulgas varjupaigataotlejate peamine päritoluriik. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr vähenes 2019. aastal 4,1 %ni (võrreldes 4,7 %ga 2018. aastal). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 3 795 varjupaigataotlusest, mis on 42 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr vähenes 2019. aastal 52 %ni (võrreldes 65 %ga 2018. aastal) ja tegelikult saadeti tagasi 8 520 Gruusia kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst enda ja kolmandate riikide kodanike tagasivõtmisel, ei peaks tagasisaatmise määra vähenemist seostama ebapiisava tulemuslikkusega või muutustega koostöös.
ELi toetusel on Gruusia välja töötanud elektroonilise tagasivõtmise juhtumite haldamise süsteemi (RCMS), mida kasutab praegu 17 liikmesriiki, kes on korduvalt väljendanud rahulolu selle kasutamise üle ja kes hindavad eriti Gruusia taotluste õigeaegset käsitlemist. Tagasivõtmistaotluste positiivsete vastuste määr on 98 %. Süsteemi kasutatakse sageli teiste kolmandate riikide jaoks hea tava ja tehnoloogia näitena.

Põhjendamatute varjupaigataotluste esitamine Gruusia kodanike poolt ELi liikmesriikidele ja Schengeni lepinguga ühinenud riikidele on jätkuvalt probleem, mis nõuab Gruusia ametiasutuste pidevaid ja märkimisväärseid jõupingutusi. Varjupaigataotlusi kuritarvitatakse sageli ELis arstiabi otsimiseks. Gruusia ametiasutused jätkasid selle probleemi lahendamist ja teevad Euroopa Komisjoni, justiits- ja siseküsimuste valdkonna asutuste ning liikmesriikidega koostööd hulga operatiivmeetmete puhul, et vähendada ebaseaduslikku rännet ja kuritegevusega seotud probleeme. Viisavabaduse väärkasutuse tõkestamiseks kehtestas Gruusia kriminaalkoodeksi muudatused, mis näevad ette Gruusia kodanike ebaseadusliku välismaal viibimise hõlbustamise kriminaliseerimise, samuti rahvusvahelise kaitse (nt varjupaik) saamise eesmärgil võltsitud teabe esitamisele kaasaaitamise kriminaliseerimise. Gruusia on võtnud endale kohustuse muuta perekonnanimede muutmise protseduur rangemaks (lisaks 2018. aastal kehtestatud piirangutele) ning võttis 2019. aasta novembris vastu vabadusekaotuseta karistuste täitmise ja katseaja seaduse muudatused, millega kehtestatakse rangemad eeskirjad ja selgemad kriteeriumid otsustamaks, kas süüdimõistetud isik võib riigist lahkuda.

Piirihalduse valdkonnas tihendasid Gruusia ametiasutused koostööd Frontexiga. Selleks et leevendada ELi lennujaamadesse saabuvate ebaseaduslike Gruusia rändajate voogu, algatas Frontex 2019. aasta kevadel koos Gruusia ametiasutuste ja liikmesriikidega ühistegevuse. Sellega seoses lähetati Frontexi eksperdid Gruusia patrullpolitsei toetamiseks Khuthaisi rahvusvahelisse lennujaama, et anda Gruusia patrullpolitsei ametnikele nõu, kas lubada lahkuvaid Gruusia reisijaid Schengen+ alale. Paralleelse ja täiendava tegevusena lähetati 2019. aastal ja 2020. aasta alguses iga kuu neli Gruusia patrullpolitseinikku valitud liikmesriikide lennujaamadesse, et abistada kohalikke piirivalveasutusi vaatlejana teise astme kontrollides. COVID-19 pandeemia tõttu on see tegevus praegu peatatud.

2020. aasta juunis kiitis komisjon heaks uue Frontexi ja Gruusia vahelise töökokkuleppe, et takistada ebaseaduslikku rännet ja piiriülest kuritegevust ning vahetada teavet ja parimaid tavasid piiride haldamise ja tagasisaatmise valdkonnas, tehes seda ka ühise riskianalüüsi kaudu.

2019. ja 2020. aastal lähetati ELi eksperdid Euroopa Komisjoni tehnilise abi ja teabevahetuse vahendi (TAIEX) kaudu Gruusiasse, et nõustada Gruusia ametiasutusi vajalike õigusraamistiku paranduste teemal, mis võimaldaks piiridel teha väljumiseelseid kontrolle.

Gruusia valitsus on korraldanud kolm teavituskampaania vooru, et suurendada elanikkonna teadlikkust viisavaba reisimise reeglitest ELi. Kolmas voor oli mõeldud konkreetselt võimalikele varjupaigataotlejatele, rõhutades iga Gruusia kodaniku vastutust viisavabaduse reeglite järgimise eest.

COVID-19 kriisi tõttu sulges Gruusia 18. märtsil oma piirid ja kehtestas 21. märtsil eriolukorra. See lõpetati 22. mail. Kõik kommertslennud olid 21. märtsist kuni 30. juunini tühistatud. Sel perioodil tõi Gruusia välisministeerium tellitud repatrieerimislendudega välismaalt (peamiselt EList) koju 13 000 kodanikku.

Avalik kord ja julgeolek

Märgitakse, et Gruusia kuritegelikud organisatsioonid on jätkuvalt Schengen+ piirkonnas väga aktiivsed ja mängivad olulist rolli organiseeritud varavastases kuritegevuses. Gruusia kuritegelikud organisatsioonid on mitmes ELi liikmesriigis oma tegevust muutnud ja tegelevad sissemurdmiste asemel organiseeritud poevargustega. Mõned neist on oma tegevusega ka teistesse riikidesse liikunud. Tõenäoliselt on see osaliselt tingitud suurematest organiseeritud kuritegevuse vastastest jõupingutustest, mida paljud ELi liikmesriigid viimastel aastatel teinud on. Lisaks on alates viisavabaduse jõustumisest mitu ELi liikmesriiki teada andnud Gruusia varjupaigataotlejate hulga suurenemisest vahistatud kurjategijate hulgas.

Gruusia küberkurjategijad olid seotud rahvusvahelise kuritegeliku võrgustikuga *GozNym*, mis lammutati 2019. aasta mais Europoli toetatud rahvusvahelise õiguskaitseoperatsiooni käigus[14].

Gruusia on tihendanud koostööd Europoliga rahvusvahelise õiguskaitse valdkonnas ja tugevdanud Gruusia politseiatašeede võrku ELis. Organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse riikliku strateegia (2017–2020) hiljuti vastuvõetud tegevuskava (2019–2020) raames on Gruusia veelgi tugevdanud oma tegevust organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel ning samuti tugevdab jätkuvalt oma nüüdisaegseid kuriteoanalüüsi mehhanisme teabepõhise politseitegevuse järkjärgulise juurutamise kaudu.

Gruusia jätkab korruptsioonivastaste reformide elluviimist oma korruptsioonivastase strateegia ja tegevuskavaga aastateks 2019–2020, kajastades korruptsioonivastaseid prioriteete eri sektorites (kohtusüsteem, erasektor, poliitiline korruptsioon, hanked jne) ning võttes arvesse rahvusvaheliste organisatsioonide soovitusi. Sellest hoolimata on jätkuvalt probleeme kõrgemal tasemel esineva korruptsiooniga.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Gruusia võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas. Kuigi ebaseadusliku rände ja kuritegevusega seonduvate probleemide lahendamiseks on kehtestatud konkreetsed meetmed, on nende probleemide, eelkõige põhjendamatute varjupaigataotluste arvu suurenemise probleemi lahendamiseks vaja võtta viivitamata täiendavaid meetmeid.

[14] Kuritegelik võrgustik kasutas GozNymi pahavara, üritades varastada hinnanguliselt 100 miljonit USA dollarit enam kui 41 000 ohvrilt, peamiselt ettevõtetelt ja nende finantseerimisasutustelt.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- tugevdada operatiivkoostööd, et vähendada kiiresti Gruusia kodanike poolt Schengen+ alal esitatud põhjendamatute varjupaigataotluste arvu ja nende hulka väiksena hoida, eelkõige tegeleda süstemaatilisemalt tervishoiuprobleemidega, mis on üks ELis varjupaigataotluste esitamise tõmbetegureid;
- tõhustada väljumiseelseid kontrolle, eriti rahvusvaheliste lennujaamade odavlendude puhul, austades täielikult põhiõigusi ja andmekaitse nõudeid;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- tugevdada piiriülest õiguskaitsealast koostööd, et võidelda Gruusia kuritegelike organisatsioonidega, ning selle protsessi osana viia esmatähtsa küsimusena lõpule teabepõhise politseitegevuse reform.

Moldova Vabariik

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Moldova kodanike Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv vähenes 2018.–2019. aastal 3 % (8 170-lt 7 940-le), samas kui ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate Moldova kodanike arv suurenes 47 % (11 280-lt 16 540-le). Moldova kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas suurenes 48 % – 2019. aastal esitati 5 685 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 3 830 taotlusega. Heaks kiidetud varjupaigataotluste määr vähenes 2019. aastal 0,8 %ni (võrreldes 1,4 %ga 2018. aastal). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 1 345 varjupaigataotlusest, mis on 7 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 63 %ni (2018. aastal 86 %) ja tegelikult saadeti tagasi 4 720 Moldova kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst enda ja kolmandate riikide kodanike tagasivõtmisel, ei peaks tagasisaatmise määra vähenemist seostama ebapiisava tulemuslikkusega või muutustega koostöös. Moldova on korraldanud viisavaba reisimisega seotud teavituskampaaniaid ja võtnud hulga meetmeid, mis on eelkõige mõeldud haavatavate kogukondade lõimimiseks.

COVID-19 kriisi tõttu kuulutas Moldova 17. märtsil välja eriolukorra ja sulges oma piirid. Reisipiiranguid pikendati 15. juulini 2020. Pandeemia alguses toodi EList koju 200 000–250 000 Moldova kodanikku. Need tagasipöördumised võivad tähendada suuremaid kulusid sotsiaalsüsteemi jaoks ja rahasaadetistest tuleneva tulu vähenemist. Moldova keskpanga (NBM) statistika näitab, et võrreldes 2019. aastaga vähenesid 2020. aasta märtsis rahasaadetised 12 %.

Avalik kord ja julgeolek

Moldova kuritegelikud organisatsioonid kujutasid aruandeperioodil endiselt suurt kuritegevuse ohtu. Nende kaasatus aktsiisipettustesse (peamiselt tubakas) suurenes 2019. aastal ja kuritegelikud organisatsioonid on endiselt seotud spordikorruptsiooniga. Moldova on oluline salakaubana ELi toodavate võltsitud alkohoolsete jookide päritoluriik ning peamine ebaseaduslikult üle piiri toimetatavate ja võltsitud sigarettide allikas, samuti töötavad kvalifitseeritud tubakatehnikud ELi illegaalsetes sigaretivabrikutes. Moldova on kaubitsemiseks ELi toodavate ebaseaduslike narkootikumide, eriti heroiini transiitriik. On

osutatud, et Moldova kuritegelikud organisatsioonid on tugevalt seotud finantskasu saamisele orienteeritud paha- ja lunavara levitamisega ning küberkurjategijad mängisid olulist rolli 2019. aasta mais lammutatud rahvusvahelises pahavara kuritegelikus võrgustikus *GozNym*[15].

Moldova on teinud korruptsioonivastases võitluses jõupingutusi, näiteks suurendanud korruptsioonivastaste asutuste, sealhulgas riikliku andmetervikluse ameti, kuritegeliku vara sissenõudmise agentuuri ja finantsuurimise üksuse aastaeelarvet. Juunis-augustis 2019 kiitis endise peaministri Maia Sandu juhitud valitsus heaks tegevusprogrammi „Partnerlus riigi depolitiseerimiseks“ ja tegevuskava aastateks 2019–2020, mis andis raamistiku korruptsiooni uurimiseks ning keskendas korruptsioonivastase prokuratuuri tegevuse kõrgetasemelistele juhtumitele. Prokuratuuri seadust muudeti, et kehtestada uus valikumenetlus peaprokuröri ametikoha täitmiseks. Peaprokuröri värbamisprotsessi puudutavad küsimused põhjustasid 12. novembril 2019 Moldova valitsuses umbusaldushääletuse. 14. novembril 2019 ametisse vannutatud uus valitsus esitas programmi 2020. aasta sügiseni ning kiitis 11. detsembril 2019 heaks tegevuskava aastateks 2020–2023, mis hõlmab korruptsioonivastast võitlust, kohtureformi ja panganduspettuste uurimist. 28. mail 2020 ühines Moldova ametlikult OECD korruptsioonivastase võrgustiku Istanbuli korruptsioonivastase tegevuskavaga. 21. mail 2020 võttis Moldova vastu ka seaduse rahapesuvastaste meetmete kohta.

2019. aasta detsembris tegi valitsus kohtureformi algatuse raames muudatusettepanekud kõrgema kohtunike nõukogu seaduse kohta,[16] mis võeti vastu ja kuulutati välja. Veneetsia komisjon saatis eelnõu kohta menetlusse kiireloomulise arvamuse ja avaldas kahetsust muudatusettepanekute kohta, mida peeti kiirustades tehtuks[17]. Nende muudatusettepanekute raames määrati kõrgemasse kohtunike nõukokku 2020. aasta märtsis neli lihtliiget. Veneetsia komisjonile esitati kohtureformi ja eriti kõrgemat kohtunike nõukogu puudutavad põhiseaduse parandusettepanekud. Mitut ettepanekut peeti positiivseks, kuid Veneetsia komisjon kritiseeris märtsis 2020 toimunud ametisse nimetamisi ja kutsus valitsust üles seda teemat põhiseaduse reformi protsessi raames käsitlema[18]. Kohtureformi strateegia projekt ja tegevuskava projekt aastateks 2020–2023 esitati Euroopa Nõukogule konsulteerimiseks.

Moldova peatas 19. juulil 2019 ajutiselt neljaks kuuks kava „Kodakondsus investoritele“, mida pikendati 2019. aasta detsembris veel kahe kuu võrra. Alates programmi algatamisest kuni selle peatamiseni sai kaheksa isikut Moldova kodakondsuse ja 34 taotlust (mis esitati enne esimese moratooriumi kehtestamist) olid sel perioodil veel menetlemisel. 26. veebruaril 2020 võttis valitsus vastu uue seaduse, mis kehtestas kuni 1. septembrini 2020 uue moratooriumi. Seaduse hääletamine toimus 28. veebruaril 2020 kahel lugemisel ja uus moratoorium jõustus 20. märtsil 2020. 18. juunil 2020 võttis parlament vastu seaduse, mis tunnistas 1. septembrist 2020 programmi „Kodakondsus investoritele“ kehtetuks (kehtiva moratooriumi lõpp). Kuni programmi tühistamiseni menetletakse ainult juba esitatud taotlusi. Komisjon jälgib tähelepanelikult, et oleks kehtestatud kindel julgeoleku- ja taustakontroll kõigi taotluste tarvis, mis esitati enne moratooriumi jõustumist ja mida menetletakse edasi kuni programmi tühistamiseni 1. septembril 2020.

---

15 Kuritegelik võrgustik kasutas GozNymi pahavara, et varastada enam kui 41 000 ohvrilt, peamiselt ettevõtetelt ja nende finantseerimisasutustelt. Nn krüptoreid (sealhulgas ühte Moldovas Baltis asuvat) kasutati pahavara krüptimiseks, et viirustõrjetarkvara seda ei tuvastaks.

16 20. detsembri 2019. aasta seadus nr 193 kõrgema kohtunike nõukogu seaduse muutmise kohta.

17 Veneetsia komisjoni arvamus CDL-PI(2020)001.

18 Veneetsia komisjoni arvamus CDL-AD(2020)001.

COVID-19 kriisi tõttu kuulutas parlament 2020. aasta 17. märtsil 60 päevaks välja eriolukorra ja muutis eriolukorra seadust, et võimaldada parlamendil alusseadusi hääletada ning tagada mõningane paindlikkus eriolukorda juhtivatele valitsusasutustele, st peaministri juhitud eriolukorra komisjonile, siseministeeriumile ja eriolukordade inspektsioonile. Samal päeval kuulutati eriolukord välja Transnistria piirkonnas – esialgu ainult 30 päevaks, mida seejärel pikendati kuni 15. maini. 1. aprillil võttis valitsus vastutuse COVID-19 tagajärgedega tegelemiseks mõeldud sotsiaal-majandusliku paketi eest, mille konstitutsioonikohus 9. aprillil peatas ja 13. aprillil põhiseadusevastaseks tunnistas. 10. aprillil võttis erakorraliste olukordade komisjon vastu enamiku paketis sisalduvatest meetmetest. 23. aprillil võttis parlament vastu vastava eelarveparanduse ning president kuulutas asjaomased seadused välja ja need jõustusid 25. aprillil.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Moldova võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on jätkuvalt täidetud. Ehkki endise peaministri Maia Sandu juhitud toonane Moldova valitsus algatas korruptsioonivastase kriteeriumi jaoks olulised meetmed, peab uus valitsus neid jõupingutusi täielikult rakendama ja jätkama. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas. Ebaseadusliku rände piiramiseks peab Moldova suurendama jõupingutusi ja võtma meetmeid, et tegeleda põhjendamatute varjupaigataotluste arvu suurenemisega.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- tugevdada operatiivkoostööd, et vähendada kiiresti Moldova kodanike poolt Schengen+ alal esitatud põhjendamatute varjupaigataotluste arvu;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- jätkata tõhusaid konsultatsioone, et kasutusele võtta põhjalikul määrangul põhinev kohtureformi strateegiline kontseptsioon ja tegevuskava, tagades sidusrühmade laialdase konsensuse ning järgides rangelt põhiseadust ja Euroopa standardeid;
- tagada edasiminek kohtusüsteemi puudutavate põhiseaduse muudatuste vastuvõtmisel kooskõlas Veneetsia komisjoni soovitustega;
- vähendada märkimisväärselt riikliku andmetervikluse ameti praegust e-deklaratsioonide mahajäämust ning tagada kuritegeliku vara tagasivõitmise strateegia ja varade deklareerimise süsteemi tõhus rakendamine kõigi kõrgetasemeliste osalejate suhtes;
- tugevdada jõupingutusi 2014. aasta pangapettuste erapooletu ja põhjaliku uurimise ning süüdistuse esitamise läbi- ja lõpuleviimiseks, et tuua kõik vastutavad isikud viivitamata kohtu ette ning nõuda sisse ebaseaduslikult omastatud rahalised vahendid.

Ukraina

Ebaseaduslik ränne, varjupaigataotlused, tagasivõtmine

Aastatel 2018–2019 suurenes Schengen+ piirkonda sisenemise keeldude arv Ukraina kodanikele 25 % (53 185-lt 66 390-le) ning ebaseaduslikult Schengen+ piirkonnas viibivate Ukraina kodanike arv suurenes 11 % (37 410-lt 41 705-le).
Ukraina kodanike esitatud varjupaigataotluste arv Schengen+ piirkonnas vähenes 5 % võrra – 2019. aastal esitati 9 505 taotlust võrreldes 2018. aastal esitatud 10 035 taotlusega. Heaks kiidetud varjupaigataotluste arv vähenes 2019. aastal 10,2 %ni (võrreldes 17,3 %ga 2018. aastal). 2020. aasta esimeses kvartalis teatati 1 570 varjupaigataotlusest, mis on 41 % vähem kui 2019. aasta samal perioodil.

Mis puutub koostöösse tagasivõtmise valdkonnas, siis tagasisaatmise määr on langenud. Tagasisaatmise määr langes 2019. aastal 73 %ni (2018. aastal 85 %) ja tegelikult saadeti tagasi 27 200 Ukraina kodanikku. Kuna ELi liikmesriigid on teada andnud heast koostööst enda ja kolmandate riikide kodanike tagasivõtmisel, ei peaks tagasisaatmise määra vähenemist seostama ebapiisava tulemuslikkusega või muutustega koostöös. Käimasolev ELi rahastatav projekt loob elektroonilise tagasivõtmise juhtumite haldamise süsteemi, mille eesmärk on operatiivkoostööd veelgi tõhustada.

Ukraina jätkas teavituskampaaniate korraldamist, et teavitada Ukraina kodanikke nende õigustest ja kohustustest, kui nad reisivad ELi viisavabaduse alusel.

Ukraina suurendab oma jõupingutusi piirihalduse valdkonnas. Ministrite kabinet moodustas 2019. aasta jaanuaris ametkondadevahelise töörühma, mille peamine eesmärk on kooskõlastada piirihaldusega seotud operatiivpoliitikat. ELi ekspertide toel töötati välja uus terviklik integreeritud piirihaldusstrateegia aastateks 2020–2025 ja see võeti vastu 2019. aasta juulis. Kaasnev tegevuskava võeti vastu 2019. aasta novembris. Jätkuvad arutelud selle üle, kas on vaja kriminaliseerida kõigi kaupade (ja mitte ainult aktsiisikaupade) ebaseaduslik üle piiri toimetamine piirihalduse ühe hädavajaliku elemendina; Ukraina ei ole seni selget siduvat kohustust võtnud.

COVID-19 kriisi tulemusena kehtestas Ukraina hulga meetmeid, sealhulgas keelas mittekodanike riiki sisenemise (eranditega) ja peatas alates 17. märtsist 2020 kõik Ukrainasse sisenevad ja sealt väljuvad regulaarsed rahvusvahelised kommertslennud ning rongi- ja bussiliikluse. 25. märtsil 2020 kehtestati üleriigilised hädaolukorra sätted, mis hõlmasid tugevamat avaliku korra tagamist, kohustuslikku arstlikku läbivaatust COVID-19 sümptomitega inimestele ja nende inimeste kohustuslikku hospitaliseerimist või karantiini, samuti tõhusamat suhtlust kodanikega ja põhjalikumaid sanitaarmeetmeid, sealhulgas üldkasutatavate ehitiste desinfitseerimist. Meetmeid on pikendatud 31. juulini 2020, kuid piiranguid leevendatakse piirkonna kaupa olenevalt epidemioloogilise olukorra muutumisest.

Sel perioodil tõi Ukraina koju mitu tuhat kodanikku, eelkõige selleks otstarbeks korraldatud sadade üksiklendude abil. Valitsus andis käsu piiriületusteenuste taastamiseks Ukraina rahvusvahelistes lennujaamades alates 15. juunist 2020. Alates sellest kuupäevast on kommertslennud järkjärguliselt taastunud, sõltudes samuti kolmandate riikide, sealhulgas ELi liikmesriikide epidemioloogilisest olukorrast, kahepoolsetest kokkulepetest ja kehtivatest meetmetest.

Avalik kord ja julgeolek

Ukraina kuritegelikud organisatsioonid on üha enam seotud uimastikaubanduse, organiseeritud varavastase kuritegevuse, eriti mootorsõidukitega seotud kuritegevuse, samuti investeerimispettuste skeemide ja spordikorruptsiooniga. Nad teevad sageli koostööd teiste riikide kuritegelike organisatsioonidega. Ukraina küberkurjategijad on jätkuvalt seotud eri tüüpi arvutikuritegudega, sealhulgas rünnakutega ELi kodanike ja sihtmärkide vastu. Lisaks kujutab Ukraina konflikt ja tegelik kontrollide puudumine Ukraina idapiiri osadel endiselt riski tulirelvade ja muude kaubitsetavate / salakaubana veetavate kaupade ümbersuunamiseks piirkonnast ELi. Lisaks on ukrainlased olnud viimastel aastatel kõige sagedamini ELi mittekuuluvate inimkaubandusohvrite hulgas.

Ukraina on suurendanud jõupingutusi rahvusvahelises koostöös, sealhulgas Europoliga. Ukraina õiguskaitseorganid osalevad ELi poliitikatsükli / EMPACTi raames ühisoperatsioonides. Ukraina arendab organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemiseks rahvusvahelist õiguskaitsealast koostööd. EL toetab aktiivselt Ukraina õiguskaitseorganeid nende suutlikkuse tugevdamisel juhtiva tugiprojekti PRAVO Police[19] ja ELi nõuandemissiooni kaudu. Ehkki Ukrainal puudub endiselt õiguskaitsesektori ümberkorraldamiseks üldine strateegia, jätkab ta riikliku politsei reformimist. Hiljuti Ukraina juhtimisel koostatud aruanne „Turvalisus võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu“ (SOCTA), mis põhineb Europoli metoodikal, on oluline samm võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu ja ametkondadevahelise õiguskaitse alase koostöö parandamisel, kuid ootab endiselt heakskiitu.

Korruptsioonivastase võitluse valdkonnas jätkas Ukraina varasemate edusammude edasiarendamist tõhusa institutsioonilise raamistiku, sealhulgas uue kõrge korruptsioonivastase kohtu (HACC) loomisega, mis hakkas toimima 5. septembril 2019. HACC ei ole siiani saanud alalisi ruume, mis on aga hädavajalikud, et tagada töö sõltumatus ja kestlikkus. Olulised sammud olid korruptsioonivastaste aktivistide ja riigi osalusega ettevõtete nõukogude välisliikmete e-deklaratsiooni esitamise kohustuse kõrvaldamine, samuti ebaseadusliku rikastumise taaskriminaliseerimine ja sätete kehtestamine ilma süüdimõistva kohtuotsuseta konfiskeerimise tarbeks. Edusamme on tehtud elektrooniliste varadeklaratsioonide tõhusas ja automatiseeritud kontrollimises, eelkõige tagades, et korruptsiooni ennetamise riiklikul agentuuril (NACP) on täielik ja automatiseeritud juurdepääs kõigile asjaomastele registritele ja andmebaasidele.

2019. aasta oktoobris võeti vastu seadus, mis näeb ette NACPi täieliku uuendamise, eriti selle juhtimisstruktuuri muutmise: kollegiaalne kogu asendatakse ühe direktoriga. Pärast läbipaistvat valikumenetlust rahvusvaheliste ekspertide osalusel nimetati NACPi uus juht ametisse 2020. aasta jaanuaris.

Pärast viimased mitu aastat kestnud rahvusvahelist survet anti 2019. aasta oktoobris riiklikule korruptsioonivastasele büroole (NABU) lõpuks autonoomne telefoni pealtkuulamise õigus.

Korruptsioonivastase eriprokuratuuri (SAPO) sõltumatusega seotud kahtlusi, mis tõstatati 2018. aastal SAPO juhi vastu esitatud süüdistustega raskes üleastumises, ei ole käsitletud.

[19] 36 miljoni euro suurune programm, mille eesmärk on toetada tõhusa, inimõigusi austava õiguskaitsesüsteemi loomist Ukraina inimeste toetuseks, tagades vajaliku abi Ukraina riiklikule politseile ja teistele õiguskaitse eest vastutavatele Ukraina ametiasutustele (detsember 2017 kuni juuni 2021).

Hoolimata nendest süüdistustest põhjustatud pingetest jätkasid NABU ja SAPO 2019. aastal aktiivset koostööd, paljastades 2019. aasta viimase kuue kuu jooksul rohkem korrumpeerunud isikuid kui kogu 2018. aasta jooksul. NABU juhi ametist vabastamise katsed said hoo sisse 2020. aasta veebruari alguses, kui parlamendi petitsioon tema tagandamiseks sai üle 200 allkirja, ehkki ükski seadusest tulenev vallandamise alus pole täidetud. Pärast 2018. aasta vastuolulist ja ülepolitiseeritud audiitorite määramist NABU välisauditiks on uued juhid eelmised ametisse nimetamised tühistanud ja uusi ametissenimetamisi pole tehtud. Negatiivne audititulemus on alus NABU juhi ametist vabastamiseks.

2020. aasta juunis algatas peaprokuratuur valikumenetluse uue SAPO juhi leidmiseks ja määras valikukomisjoni neli liiget. Lisaks jääb parlamendi määrata veel seitse liiget. SAPO uus juht peaks tööd alustama 2020. aasta sügisel.

Detsembris 2019 võeti vastu seadus, millega taaskäivitatakse ametiisikute väärkäitumise (sealhulgas NABU mandaadist väljapoole jäävate korruptsioonikuritegude) uurimise eest vastutav riigi juurdlusbüroo (SBI), ning määrati ametisse ajutine direktor. SBI alalise juhi valimine viibib valikukomisjoni koosseisu puudutavate poliitiliste vaidluste tõttu.

Ülaltoodud analüüsile tuginedes on Ukraina võtnud teises aruandes kindlaks määratud meetmeid ja viisanõude kaotamise kriteeriumid on endiselt täidetud. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkus ja peaks ka tulevikus jätkuma hea koostöö tagasivõtmise valdkonnas, samuti koostöö ELi ja liikmesriikidega rände probleemidega tegelemiseks ja julgeolekuriskide leevendamiseks. Ukraina jätkas jõupingutusi õigusriigi valdkonnas. Selleks et tagada tulemuste jätkusuutlikkus, tuleb siiski teha rohkem pingutusi, eriti võitluses korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu, ning jätkuvalt täiustada integreeritud piirihaldussüsteemi (sealhulgas kõigi kaupade ebaseadusliku üle piiri toimetamise kriminaliseerimiseks). Kohe tuleb võtta meetmeid ka ebaseadusliku rände probleemide lahendamiseks.

Tegeleda tuleb järgmiste valdkondadega:

- tugevdada operatiivkoostööd liikmesriikidega, et vähendada Ukraina kodanike ebaseaduslikku rännet Schengen+ alale;
- jätkata teavituskampaaniate korraldamist viisavaba reisimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta;
- tagada korruptsioonivastase institutsioonilise raamistiku sõltumatus, tulemuslikkus ja jätkusuutlikkus ning vältida kõigi õiguskaitseasutuste töö politiseerimist; eelkõige käsitleda püsivaid probleeme SAPO sõltumatuse ja terviklusega, sealhulgas tagada usaldusväärne valikumenetlus SAPO järgmise juhi leidmiseks; tagada, et kõigi õiguskaitseasutuste juhtkondade ametisse nimetamine ja ametist vabastamine toimub rangelt kooskõlas seadusega; tagada, et taaskäivitatud korruptsiooni ennetamise riiklik agentuur täidab oma volitusi usaldusväärselt, sealhulgas jätkates täielikult toimiva ja tõhusa varadeklaratsioonide kontrollisüsteemi haldamist;
- suurendada riikliku politsei suutlikkust ja parandada õiguskaitseasutuste koostööd ja nende ülesannete piiritlemist, et organiseeritud kuritegevust paremini tõkestada.

III. Järeldused

Komisjon on seisukohal, et käesolevas aruandes ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumendis esitatud analüüsi põhjal on hinnatud riikide viisanõude kaotamise nõuded

endiselt täidetud. Aruandes määratletakse edasised meetmed, mida tuleb konkreetsetes valdkondades võtta – mõnel juhul viivitamata –, et tagada kriteeriumide jätkuv täitmine.

Üldisema vastusena COVID-19-le suunab komisjon ühinemiseelse abi rahastamisvahendist ja Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendist abi ümber vastavalt Lääne-Balkani riikidele ja idapartnerluse partneritele koheste vajaduste katmiseks ning sotsiaal-majanduslike tagajärgede lahendamiseks. Alates pandeemia algusest on Lääne-Balkani riigid ja idapartnerluse partnerid kasutusele võtnud hulga meetmeid ning oma kodanikke koju toonud, sealhulgas Schengen+ alalt.

Albaania ja **Gruusia** puhul paneb jätkuvalt muretsema **põhjendamatute varjupaigataotluste arv**. Mõned liikmesriigid teatavad varjupaigataotluste esitamisest ELis arstiabi saamiseks (eriti Gruusia kodanikud). Täheldatud on suurenenud ebaseaduslikku rännet **Gruusiast, Ukrainast, Serbiast** ning **Bosniast ja Hertsegoviinast**. **Albaania kodanike** ebaseaduslik ränne on endiselt suur. Lääne-Balkani ja idapartnerluse riigid võtsid meetmeid, et nende probleemidega tegeleda, kuid tulemuste parandamise ja jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja teha rohkem pingutusi.

Ebapiisav vastuvõtuvõime mõnes Lääne-Balkani riigis (eriti Bosnias ja Hertsegoviinas) tekitab muret seoses suutlikkusega täielikult lahendada ebaseadusliku rände probleeme. Hoolimata tagasisaatmise määra langemisest jätkub sujuv koostöö tagasivõtmise ja -saatmise valdkonnas kõigi Lääne-Balkani ja idapartnerluse riikidega. Oma riigi kodanike tagasisaatmise ja tagasivõtmise stabiilne määr tuleks siiski säilitada, samas kui kolmandate riikide kodanike tagasivõtmist tuleks veelgi parandada, seda eelkõige Lääne-Balkani riikide puhul.

Ülejäänud Frontexi staatust käsitlevate kokkulepete kiire lõpetamine ja rakendamine on väga oluline, kuna see aitab ebaseaduslikku rännet tõhusamalt juhtida, ehkki peamine vastutus oma piiride haldamise eest jääb Lääne-Balkani riikidele.

Selleks et tagada hästi hallatud rände- ja julgeolekukeskkond kui kriteeriumide pideva täitmise eeltingimus, ärgitab komisjon viisanõudest vabastatud riike **tagama oma õigusnormide kooskõla ELi viisapoliitikaga**.

Lääne-Balkani ja idapartnerluse riigid jätkasid meetmete võtmist **organiseeritud kuritegevuse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks**. Jõupingutusi tuleb siiski jätkata ja veelgi suurendada. Nende riikide kuritegelikud organisatsioonid tegelevad endiselt ebaseadusliku relvakaubanduse ja mitmesuguste ebaseaduslike kaupadega (eelkõige uimastite ja tubakaga) kauplemise, varavastaste kuritegude, mootorsõidukitega seotud kuritegevuse, rahapesu, inimkaubanduse,[20] rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja küberkuritegevusega.

Kõigi aruandes käsitletud riikide puhul on endiselt probleemiks kõrgemal tasemel esinev korruptsioon. Nagu varasematel aastatel, tuvastati aruandes vajadus selle järele, et **Moldova** peab võtma kiiremas korras koheseid meetmeid korruptsioonivastase võitluse kriteeriumi

[20] Inimkaubandus on endiselt väga kasumlik raske ja organiseeritud kuritegevuse vorm, mille taga on suur kasum ja ärakasutamise kõiki vorme soodustav nõudlus. Inimkaubanduseks ei ole vaja piire ületada ning märkimisväärse arvu ohvritega kaubeldakse riigipiiride sees, sealhulgas ELis. Inimkaubanduse probleemiga tegelemiseks on tehtud jõupingutusi. Endiselt tuleb tagada, et kõikidel ohvritel, sealhulgas inimkaubanduse ohvritel riigipiiride sees, oleks juurdepääs asjakohasele abile ja toetusele, võttes arvesse, et naised ja tüdrukud on ülemaailmselt ohvrite seas enamuses ning nendega kaubitsetakse peamiselt seksuaalse ärakasutamise eesmärgil. Ennetamine peab jääma kõigi inimkaubandusevastaste meetmete keskmesse, võidelda tuleb eelkõige kõigi kuritegude toimepanijate karistamatuse kultuuriga, mis soodustab kuritegevust.

täitmiseks. Ehkki endise peaministri Maia Sandu valitsus võttis mõned olulised meetmed, peab Moldova uus valitsus tegema jätkuvalt pingutusi. **Ukrainas** jätkub reformiprotsess, eriti korruptsioonivastases võitluses, ja oodatakse täiendavaid edusamme.

ELi ja Lääne-Balkani riikide ühine terrorismivastase võitluse tegevuskava kinnitati 5. oktoobril 2018. Aasta hiljem peeti läbirääkimisi kahepoolsete kokkulepete üle ja need allkirjastati kõigi Lääne-Balkani partneritega. Need kahepoolsed kokkulepped on oluline verstapost peamiste prioriteetsete julgeolekuvaldkondade käsitlemisel, sealhulgas radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi kõigi vormide ennetamisel ning terroristidest välisvõitlejate ja nende perekondade tagasisaatmisest tulenevate probleemidega tegelemisel. Neid tuleks nüüd aktiivselt rakendada.

Viisanõude kaotamise kriteeriumide täitmine on pidev ja jätkuv protsess. Seetõttu jätkatakse nõuete täitmise tähelepanelikku jälgimist, sealhulgas kõrgemate ametnike kohtumiste ning samuti õiguse, vabaduse ja turvalisuse allkomitee korrapäraste kohtumiste ning ELi ja viisanõudest vabastatud riikide vaheliste dialoogide ja Lääne-Balkani riikide puhul korrapäraste laienemisaruannete, sealhulgas asjakohastel juhtudel ELiga ühinemise läbirääkimiste kaudu.